

РЕЦЕНЗИЯ

във връзка с обявения в Държавен вестник, брой 11/06.02.2024 г. конкурс за доцент в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология, за нуждите на секция „Кирило-Методииевски извори и традиции“ при Кирило-Методииевския научен център на БАН

За участие във въпросния конкурс е подал документи само един кандидат – гл. ас. д-р Евгени Димитров Зашев от КМНЦ. Съгласно чл. 17, ал. 5 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на КМНЦ-БАН кандидатът е допуснат до участие в конкурса от комисия, назначена със заповед № 17 РД-16/ 05.04.2024 г. на директора на КМНЦ (протокол № 1 НО-05-05/ 09.04.2024 г.), срещу която не възразиха и членовете на Научното жури по конкурса, назначено със заповед № 16 РД-16/ 04.04.2024 г. – отново на директора на КМНЦ при БАН, след като се запознаха с документите на кандидата, подадени в установения от закона срок в канцеларията на Кирило-Методииевския научен център.

Кандидатът по този конкурс Евгени Зашев е завършил НГДЕК „Константин-Кирил Философ“, след което следва в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, във Факултета по славянски филологии. Получава магистърска степен по българска филология, а също така и по история и теория на културата – от Философския факултет на същото висше училище. През 1994-97 г. Евгени Зашев е докторант на Кирило-Методииевския научен център на БАН. По-късно защитава дисертация на тема „История и особености на пате-

ричния дял на Лаврентиевия сборник“, за което му е присвоена образователната и научна степен „доктор“.

Д-р Зашев дълги години преподава в Националната гимназия за древни езици и култури, води лекторат по български език, литература и култура в Катедрата по славянски филологии на Философския факултет на Братиславския университет „Ян Амос Коменски“, а от 1997 г. до сега е основна фигура в изследователския екип на КМНЦ. Участва в множество научни и научно-приложни проекти, по-важните от които са свързани пряко с неговата тясна специализация в областта на старобългаристиката, славистиката и кирилометодиевистиката.

Отделно внимание заслужава преподавателската работа на д-р Евгени Зашев, в която той проявява една от най-добрите страни на своя разностранен профил на специалист. Преподаването на български език и литература в Класическата гимназия добре се надгражда с многобройните му участия в летните семинари по български език и култура, организирани от Софийския университет и други български институции, за да се стигне до лектората по българистика, който той води в продължение на пет години (2006-2011) в Братиславския университет „Ян Амос Коменски“ и до видеолектората „200 минути КИРИЛОМЕТОДИЕВИСТИКА“ (История, култура и литература на средновековна България) в рамките на националната програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“, финансирана от МОН. Близък до този аспект от многостранната дейност на д-р Зашев е и подготовеният от него проект „Кирило-методиевски места на паметта в българската култура – принос към изграждането на Европейски културен маршрут „Кирил и Методий“, който стана част от изграждащия се виртуален

клъстер „Кирилометодикон“ към Центъра за върхови постижения „Наследство.бг“.

Това кратко представяне на д-р Зашев като специалист в предпочитаните от него области на хуманитаристиката обяснява многократните му ангажименти като експерт в: Комисията по малцинствата към Съвета на Европа, Народното събрание на РБ, Съвета за чуждестранна българистика (БАН), Министерството на образованието и науката, Правителствената канцелария на Словашката република, Философския факултет на университета „Ян Амос Коменски“ (Братислава, Словакия), Фондация „Конрад Аденауер“, Британския съвет, Центъра за образователни инициативи, Фондация „Хуманитас“ и др., надлежно изброени в документ № 13 по номерацията на документалния масив, с който кандидатът се явява на този конкурс.

Д-р Евгени Зашев отдавна е разпознаваема фигура сред международната общност на славистите и медиевистите и това добре личи от участието му в тридесетина престижни международни и национални научни форуми. Половината от тях са тясно свързани с кирилометодиевистиката, а останалите обхващат по-широки области от духовната култура и наследство на Европа, както и тяхната рецепция в българския език, литература и менталитет. През последните няколко години вниманието на д-р Евгени Зашев се фокусира все повече върху темата за светите Седмочисленици и по-конкретно за следите от тяхното дело, свързани с албанския град Берат и това може да се види от темите на неговите доклади на различни научни форуми, състояли се между 2021 и 2023 г. (Вж. документ № 12 по номерацията на документалния масив, с който кандидатът участва в конкурса.)

На настоящия конкурс д-р Евгени Зашев се явява с 12 публикации, които удовлетворяват изискванията на чл. 4, ал. 6 от ЗРАСРБ – не са били представени за участие в предишна процедура по този закон и нямат връзка с неговата дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Но има и нещо друго. Този свод от произведения на д-р Зашев (документ № 6.1. по номерацията на документалния масив, с който кандидатът се явява на този конкурс) отразява и етапите на подготовка за написване на хабилитационния труд, с който д-р Зашев се представя на конкурса: монографичното изследване „Бератската памет за св. Седмочисленици“ (София, 2024. ISBN 978-954-9787-62-7, 264 страници). Става въпрос за публикациите с номера от 6 до 11, които предхождат в споменатия списък монографията на кандидата (под номер 12).

От останалите пет съчинения три (№№ 3, 4 и 5) са свързани с темата за патеричните разкази, макар и „душеполезните“ истории на епископ Павел Монемвасийски (№ 5) да са само късен отзвук от този жанр. Другите две публикации са по-встрани от тези две основни направления в досегашните научни занимания на д-р Зашев и са свързани с неговата дейност на лектор по българистика в Братислава (публикация № 1) и най-общо с отзвука на българското средновековно минало в Западна Европа от Ранното ново време (публикация № 2).

Така или иначе от решаващо значение на моята оценка за цялостното представяне на кандидата по този конкурс – д-р Евгени Зашев, има неговият хабилитационен труд, посветен на следите, оставени от делото на Кирил и Методий и техните ученици в Берат (публикация № 12 от цитирания вече многократно списък).

Монографичното съчинение има за цел да идентифицира генезиса на почитта към светите Седмочисленици, възникнала оче-

видно в югозападните български земи през Средновековието и по-конкретно в района на Бератската епископия, за което има немалко от гледна точка на средновековния християнин основание – наличието там на реликвиарий с частици от техни мощи. Като предполагаем съставител на т.нар. от автора Бератска служба на св. Седмочисленици се изтъква епископът на Гора и Мокра от XVIII в. Михаил Иписхиот. Подчертана е – напълно основателно – оригиналността на един дял от службата: Канонът за св. Горазд и св. Ангеларий.

Третата и четвъртата глава на монографичния труд имат особено значение за осмисляне на седмосъставния образ на светците – герои на Службата, както и тяхната заслуга за просветлението на населението в земите, в които са се подвизавали. В петата глава се проследява генезисът на съвместния култ на седмината светители, като за целта авторът ни отвежда във всички важни за тяхната памет места и анализира редица артефакти и паметници, подкрепящи неговите изводи за края на XVII в. като *terminus post quem* за фиксирането на общия им култ. Последната, шеста глава пренася изследването в много по-късна епоха (края на XIX в.), за да се покаже влиянието на т.нар. бератска традиция в почитането на светите Седмочисленици върху висшите представители на клира в Берат, независимо от йерархичните промени, настъпили след унищожаването на Охридската архиепископия в края на осемнадесетото столетие. Не бива да бъдат пропуснати и полезните приложения към монографичното съчинение, а именно: новото издание на Бератската служба на Седмочислениците и три текста на нейния най-вероятен съставител – Михаил Иписхиот, извлечени от мосхополските издания на службите на св. Климент и св. Наум.

За стила и езика на такъв утвърден вече изследовател като д-р Евгени Зашев е най-малкото неуместно да се говори. Затова ще

премина директно към приносните моменти в неговия хабилитационен труд, наличието на които според цитирания вече ЗРАСРБ са *conditio sine qua non* за заемането на академична длъжност „доцент“. За по-голяма прегледност тук ще следвам поредността на приносите, изтъкнати от самия участник в конкурса в представения от него документ № 9 (Авторска справка за оригиналните научни приноси на гл. ас. д-р Евгени Зашев), стр. 1-3.

На първо място и общо за целия труд се отнася решението на автора да изследва проблема за Бератската служба не в очаквания *ретроспективен*, а в *проспективен* план. Този подход е използван не с цел постигане на оригиналност, а за хармонизиране на поставените изследователски задачи и на резултатите от тяхното изпълнение. И в това отношение успехът е безспорен.

На второ място (но не по значение!) е анализът на причините за поява на такъв определен интерес към братята Кирил и Методий и техните най-изтъкнати ученици именно в Берат и отговарянето на въпроса кой пръв материализира този интерес в така важното за култа към светците наличие на църковна служба. В това направление написаното от д-р Зашев относно Бератския реликварий и Михаил Иписхиот може да бъде определено като важен научен принос.

На трето място ще отбележа приносния анализ на оригиналната част от Бератската служба, а именно канона на св. Горазд и св. Ангеларий. За да не преразказвам изводите на автора, ще цитирам частично един пасаж от стр. 2 на посочения документ № 9, който добре обобщава този несъмнен научен принос и с който съм напълно съгласен:

„Тази памет (за Горазд и Ангеларий – бел. моя И. И.) е изцяло постбиографична и има смесен (народен и книжовен) произход, а в основата ѝ са предполагаемите мощи на светците... Този нара-

тив вероятно е бил част от два макроразказа, включващи Горазд и Ангеларий в групата на св. Седмочисленици. Първият макроразказ е по-близък до народната традиция... а вторият почива на използваните от автора на Бератската служба книжовни източници.“

На четвърто място ще отбележа старателно систематизираната топография на ранния етап от процеса на формиране на общ култ на св. Седмочисленици (стр. 168-173 от монографията). И няма да пропусна да се съглася със заключението, до което стига д-р Зашев, като казва:

„...цялата проследена традиция е гръкоезична и все още не може да бъде припозната като същинска българска народностна инициатива от възрожденски тип, а по-скоро е регионален пост-византийски култ, възникнал в югозападните предели на Охридската архиепископия в мултиетническа среда с доминиращ културен елинизъм.“ (Документ № 9, стр. 3)

Смятам, че изтъкнатите научни приноси са достатъчни за един монографичен труд, независимо дали той се явява основание за заемане на академичната длъжност „доцент“ или претендира да запълни една ниша в нашето познание по въпросите на културноисторическото ни наследство. А в случая според мен монографията на д-р Евгени Зашев успешно изпълнява и двете споменати функции.

След всичко казано дотук остава да посоча, че участникът в настоящия конкурс представя доказателство за напълно задоволителен брой цитирания на негови съчинения, както може да се види от документ № 7 в многократно споменавания списък с документи по конкурса. При това цитирания в авторитетни издания и от авторитетни учени у нас и в чужбина. Затова не е изненадващо, че от наукометрична гледна точка д-р Зашев също така заема завидната

позиция на добре разпознаваем специалист в избраното от него научноизследователско поприще.

В заключение на споделените в тази рецензия наблюдения относно единствения участник в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ – гл. ас. д-р Евгени Димитров Зашев от КМНЦ на БАН, искам да кажа, че ще гласувам напълно убедено „ЗА“ това релевантния в случая Научен съвет – този на Института за исторически изследвания на БАН, да избере гл. ас. д-р Евгени Димитров Зашев за доцент в секция „Кирило-Методиевски извори и традиции“ при Кирило-Методиевския научен център на БАН.

София, 15 май 2024 г.

проф. дин Илия Илиев,
Институт за исторически
изследвания на БАН